

Prawo do życia. Bez kompromisu – wywiad rzeka z prof. Bogdanem Chazanem, rozmowa Maciej Müller, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014, ss. 166.

Co w społeczeństwie zmieniła tzw. „Sprawa Chazana”? Czy świat medyczny jest inaczej postrzegany przez opinię publiczną? Czy wspomniana sprawa całkowicie się zakończyła, czy też otworzyła nowy rozdział w dyskusji dotyczącej życia i śmierci?

1. POTRZEBNA KSIĄŻKA

W połowie lipca b.r., gdy depesze medialne nadal regularnie informowały o zbliżającym się prawdopodobnym zwolnieniu prof. Bogdana Chazana ze stanowiska dyrektora szpitala im. Św. Rodziny, w Internecie pojawiły się pierwsze zapowiedzi wywiadu rzeki, jaki red. Maciej Müller przeprowadził z ww. lekarzem. Czy dowiadujemy się czegoś nowego ze wspomnianej publikacji?

Odpowiedź na powyższe pytanie nie jest prosta, gdyż sama rozmowa, zamieszczona na kartach *Prawo do życia. Bez kompromisu*, do prostych nie należy. Dziennikarz pyta bowiem o rzeczy niezwykle trudne, chwilami wręcz intymne. Wydaje się jednak, że prof. Chazan odpowiada na nie w sposób, który wcześniej został w pewnym sensie wewnętrznie poukładany. Owo poukładanie jest szczególnie cenne w podobnej publikacji, która dotyka tak bliskich czasowo zdarzeń, które jednocześnie wywołały głośnie społeczne reakcje.

Wydawnictwo reklamując *Prawo do życia. Bez kompromisu* wskazywało, iż książka ta będzie cenna „Dla krytyków – ta rozmowa jest wyjaśnieniem, dla wspierających – podziękowaniem, dla wszystkich- zaproszeniem do dyskusji bez uprzedzeń” (cytat zaczerpnięty z okładki recenzowanej książki).

2. WYJAŚNIENIE

Od czerwca do sierpnia 2014 r. pojęcia: etyka lekarska, klauzula sumienia oraz bioetyka, odmieniane były w Polsce przez wszystkie przypadki. Wpierw, na początku czerwca, pojawiła się informacja dotycząca „Deklaracji wiary” lekarzy¹. Następnie „Pani Agnieszka” wraz ze swoim mężem udziela wywiadu tygodnikowi „Wprost”. Zwraca w nim uwagę, iż prof. Bogdan Chazan nie zgodził się przeprowadzić aborcji

¹ Por. KAI, 3 tys. podpisów pod Deklaracją Wiary, <<http://gosc.pl/doc/2024350.3-tys-podpisow-pod-Deklaracja-Wiary>>, (data dostępu: 17.10.2014).

w związku ze zdiagnozowaniem u jej dziecka „ciężkiego i nieodwracającego uszkodzenia”, uniemożliwiającego jego dalszą egzystencję². Profesor Chazan, w rozmowie z red. Müllerem, odnosi się do wspomnianej kwestii. Zwraca uwagę, iż nie był lekarzem prowadzącym ww. pacjentkę. Podkreślił, że nie w pełni pojmując jej postawę, jaka ukazana została w wywiadzie, opublikowanym na łamach tygodnika. Pacjentka w trakcie kilku rozmów, jakie odbył z nią profesor Chazan, nie prezentowała – jego zdaniem – postawy roszczeniowej. W jego ocenie, wyjaśnienia, jakich jej udzielił w trakcie rozmowy – którą opisuje „Wprost” – nie wywołały z jej strony żadnej formy buntu lub sprzeciwu. W *Prawie do życia...* prof. Chazan zaznacza, że Pani Agnieszka została powiadomiona przez jej lekarza prowadzącego o możliwości zakończenia ciąży w innym szpitalu. Ponadto rozmówca red. Müllera zwraca uwagę, iż cała sprawa spotkała się z niespotykaną na co dzień działalnością organów kontrolnych (s. 23-25). W tym samym czasie szpital św. Rodziny kontrolowany był przez Ministerstwo Zdrowia, NFZ, Rzecznika Praw Pacjenta, stołeczny ratusz oraz Konsultanta Krajowego w Dziedzinie Ginekologii i Położnictwa. Podobna praktyka nie tylko utrudniała funkcjonowanie szpitala, ale stanowiła – zdaniem profesora – naruszenie standardów prawnych wskazujących, iż jednocześnie może być prowadzona tylko jedna kontrola – podobne działania nie objęły innych placówek, w których leczyla się pacjentka, a więc kliniki leczenia niepłodności oraz Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie (s. 32).

3. ANALIZY I REFLEKSJE

Czytając powyższe stwierdzenia, dojść jednak można do wniosku, iż nie pada w nich „nic nowego”, czego wcześniej prof. Chazan nie wypowiedziałby w wywiadach, jakich udzielał w mediach³. Tutaj czytelnika spotyka istotne zaskoczenie. W omawianej książce spotykamy bowiem nie tylko opis ostatnich zdarzeń obficie relacjonowanych przez środki społeczne przekazu. Rozmowa, która zapisana została na łamach *Prawa do życia...*, poza stroną opisową, posiada przede wszystkim charakter analityczny oraz refleksyjny, pokazujący kluczowe dla życia prof. Chazana elementy, jakie wpłynęły na jego postawę.

Warto w tym miejscu dodać, że czytając kolejne wypowiedzi padające we wspomnianej publikacji, dostrzec można, iż współczesna medycyna jest nie tylko innowacyjna oraz nowoczesna, jest to przede wszystkim medycyna paradoksów. Powyższe spostrzeżenie widoczne jest przede wszystkim w odniesieniu do zagadnienia aborcji. Na kartach omawianej książki często rozmówcy odnoszą się do tradycji lekarskich. Najpełniej wyrażone są one, co oczywiste, w przywoływanej często przysiędze Hipokratesa, w której zapisano: „nie dam nigdy niewieście środka na poronienie”⁴. Odnosząc się do przywołanej zasady, prof. Chazan nie może pojąć, jak doszło do swoistego zaprzęgnięcia lekarzy do działań o charakterze uśmierczającym. Profesor, pytany w tym kontekście przez red. Müllera, niezwykle mocno zwraca uwagę, iż z czasów, gdy sam dokonywał aborcji, pamięta, że na sali zabiegowej panowała „atmosfera szafotu” (s. 39). Na początku lat 90-tych XX w., dr Wanda Póltawska, odnosząc się do podobnych zagadnień, zwróciła uwagę, iż „Hipokrates został zdradzony” w chwili, w której polskie prawo wyraziło zgodę na zabijanie człowieka⁵. Jak słusznie w rozmowie wskazuje prof. Chazan, w Polsce zakończenie czyjegoś życia jest zakazane, stąd też *Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* posiada charakter wyjątku od generalnej reguły. Zdaniem profesora, w debacie coraz częściej zapomina się o przywołanym kontekście. Kolejny paradoks polega na tym, iż ww. kontrole skupiły się na jednym przypadku niezrealizowania świadczenia zdrowotnego w postaci aborcji, pomijając fakt, że w szpitalu św. Rodziny na przestrzeni ostatnich lat istotnie zmniejszył się współczynnik umieralności okołoporodowej. Z tej perspektywy, patrząc na zagadnienie

² Por. M. Rigamonti, *Klauzula okrucieństwa*, Wprost (2014)24, s. 13-15.

³ Por. T. Terlikowski, *Myszę o dzieciach, które nie narodziły się przeze mnie – wywiad z prof. Bogdanem Chazanem*, Do Rzeczy (2014)33, s. 16-21.

⁴ Cytaty z *Przysięgi Hipokratesa* zaczerpnięte zostały z opracowania: K. Szałata, *Pierwszy Kodeks etyczny*, Uniwersytet Otarty UKSW Akademia Rodziny i Bioetyki, UKSW Warszawa, <<http://www.uo.uksw.edu.pl/sites/default/files/Przysi%C4%99ga%20Hipokratesa%20ze%20wst%C4%99pem%20dra%20Kazimierza%20Sza%C5%82aty.pdf>>, (data dostępu: 17.10.2014).

⁵ Por. W. Póltawska, *Samo życie*, Edycja św. Pawła, Częstochowa 2007, s. 100.

śmierci oraz przywołanej ustawy, rozmówca red. Müllera jasno wskazuje: „Z punktu widzenia dziecka, którego życie ma być skończone, jest to jak najbardziej ustawa proaborcyjna” (s. 46). Ciekawe jest w tym ujęciu również inne spostrzeżenie profesora wskazujące, iż osoby będące orędownikami prawa do aborcji, nie są w stanie uniknąć wewnętrznych sprzeczności. Z jednej strony wskazują, że dziecko przed narodzeniem, to „nie w pełni dziecko”, które można usunąć. Z drugiej zaś perspektywy zaznaczają, iż doświadcza ono cierpień, którym winien jest lekarz... nieprzeprowadzający aborcji (por. s. 46).

4. TRUDNE WYBORY

Czytając rozmowę z prof. Bogdanem Chazanem, dostrzec można przede wszystkim pełne oraz praktyczne ujęcie tematu klauzuli sumienia. Profesor – odnosząc się do powyższego zagadnienia – pokazuje przede wszystkim dramat kobiety, która otrzymuje informacje dotyczące np. wady letalnej płodu. Nim pojawi się lekarski sprzeciw sumienia, musi wystąpić w tym miejscu postawa troski ze strony lekarza. Chazan, w mistyczny wręcz sposób ukazuje, jakby to powiedział prof. Kazimierz Dąbrowski, „trud istnienia” kobiety, która dowiaduje się o nieuleczalnej chorobie swojego nienarodzonego dziecka (por. s. 68). Owego trudu doświadcza również lekarz, który ma do czynienia np. z ciążą pozamaciczną. W takiej sytuacji ma on świadomość, iż jedno z istnień nie przeżyje koniecznych działań medycznych, które muszą być podjęte w celu ratowania życia pacjentki. Sama jednak klauzula sumienia, zdaniem profesora, nie dotyczy dzisiaj wyłącznie lekarzy, czy też pielęgniarek lub położnych. Chazan, wskazując na swój przykład, jednoznacznie podkreślił, że nie skierowałby pacjentki do innego szpitala przeprowadzającego aborcję, nawet gdyby nie był lekarzem. Zwrócił bowiem uwagę, iż podobne działanie jest w istocie wskazaniem „złodziejowi miejsca, które może okraść”. Z jednej strony, prawo karne sankcjonuje pomocnictwo w nielegalnej aborcji, z drugiej, nakazuje wskazanie miejsca oferującego usługi, z którymi dany człowiek się nie zgadza. Słusznie zwrócona została tutaj uwaga, iż podobne działania coraz częściej dotyczyć mogą również urzędników pracujących w instytucjach centralnych zajmujących się ochroną zdrowia (por. s. 97).

5. PIĘKNA MEDYCYNĄ

Książka *Prawo do życia. Bez kompromisu* pokazuje, iż medycyna może być nadal powołaniem. Na kolejnych kartach czytelnik odkrywa postać człowieka, który kocha sztukę leczenia. Widzi osobę, która z głębokim szacunkiem wypowiada się o własnym mistrzu, prof. Michale Troszyńskim (s. 125). Fragmenty wywiadu dotyczące relacji uczeń-nauczyciel przywodzą na pamięć kolejny cytat z *Przysięgi Hipokratesa*: „Swego przyszłego nauczyciela w sztuce (lekarskiej) na równi z własnymi rodzicami szanował będę”. Z kolei, niezwykle oraz bardzo osobiste refleksje profesora dotyczą jego, jak mawia, „życiowych wyborów”, wbrew licznym krytycznym komentarzom przypominają inne zdanie wygłoszone przez ojca medycyny: „Czyste i prawe zachowam życie swoje i sztukę swoją”. Prof. Bogdan Chazan jest bowiem tym reprezentantem profesji medycznej, który bez względu na ocenę jego postępowania zapisze się w historii, jako osoba, która – jak sam zaznacza – zrozumiała „że nie można być trochę za i trochę przeciw”. Chazan, przeprowadzał w swojej praktyce wiele razy aborcję. Na kartach książki przyznaje się, iż myśli w tym kontekście zarówno o swoich pacjentkach, jak i nienarodzonych dzieciach (s. 39). Jego przykład pokazuje jednak, iż medycyna, będąc sztuką leczenia, jest jednocześnie miejscem spotkania. Z jednej strony lekarz spotyka się z własnymi przemyśleniami, obawami, refleksjami. To one powoli prowadziły wspomnianego profesora do zmiany stosunku do zabiegów przerywania ciąży. Ale to również one kształtowały we wspomnianym lekarzu praktykę, jaką obecnie papież Franciszek określa mianem „kultury spotkania”⁶.

Książka *Prawo do życia. Bez kompromisu* jest nie tylko zapisem rozmowy, jaką dziennikarz przeprowadził ze znanym lekarzem. Omawiana publikacja jest przede wszystkim interesującym podręcznikiem etyki lekarskiej. Na jej kartach w sposób dokładny ukazane zostają aktualne wyzwa-

⁶ *Przemówienie papieża Franciszka do brazylijskich elit* (piątek, 27 lipca 2013), <<http://papiez.wiara.pl/doc/1643435>. Dialog - dialog - dialog.>, (data dostępu: 19.09.2013). Por. także J. M. Bergoglio, A. Skórka, *W niebie i na ziemi*, Wyd. Znak, Kraków 2013, s. 9.

nia oraz dylematy, przed którymi stoi współczesna medycyna. Lekarze, pielęgniarki czy też położne odnaleźć mogą w słowach profesora Chazana nie tylko piękne refleksje. W książce ukazane zostają także konkretne wskazówki dotyczące sposobu komunikowania się z pacjentem, w tym informowania go o trudnych wiadomościach. Profesor Chazan pokazuje także, iż medycyna musi opierać się na trosce oraz szacunku do człowieka, bez względu na etap życia, na którym znajduje się pacjent. W tym miejscu jednak warto zwrócić uwagę, że omawiana publikacja jest szczególnie potrzebnym w czasach dzisiejszych świadectwem pokazującym niezwykłą, duchową oraz zawodową wędrówkę człowieka, który jako lekarz doświadczył zarówno dramatu śmierci, jak i piękna życia, o które stara się walczyć.

Błażej Kmiecik
Zakład Prawa Medycznego
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi